

## ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН – ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

### GENDER EQUALITY AND SOCIOECONOMIC DEVELOPMENT OF THE EUROPEAN UNION MEMBER-STATES

**Вінська О.Й.**

кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри європейської інтеграції,  
Київський національний економічний університет  
імені Вадима Гетьмана

**Токар В.В.**

доктор економічних наук, доцент,  
професор кафедри міжнародних фінансів,  
Київський національний економічний університет  
імені Вадима Гетьмана

*Досліджено взаємозв'язок між гендерною рівністю та валовим внутрішнім продуктом на душу населення. Розглянуто коефіцієнт рангової кореляції Спірмена для непараметричного вимірювання статистичної залежності між гендерною рівністю та ВВП на душу населення, а також коефіцієнт детермінації та розподілу t-Стюдента для оцінки вірогідності зв'язку.*

**Ключові слова:** гендерна рівність, гендерний розрив, Європейський Союз, соціально-економічний розвиток, ВВП

*Исследована взаимосвязь между гендерным равенством и валовым внутренним продуктом на душу населения. Рассмотрен коэффициент ранговой корреляции Спирмена для непараметрического измерения статистической зависимости между гендерным равенством и ВВП на душу населения, а также коэффициент детерминации и распределения t-Стюдента для оценки достоверности связи.*

**Ключевые слова:** гендерное равенство, гендерный разрыв, Европейский Союз, социально-экономическое развитие, ВВП.

*We investigated the relationship between gender equality and gross domestic product per capita. Considered the Spearman rank correlation coefficient for non-parametric measurement of statistical dependence between gender equality and GDP per capita, and the coefficient of determination and distribution of t-student test to assess the reliability of the connection.*

**Keywords:** gender equality, gender gap, European Union, social and economic development, GDP.

**Постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний етап розвитку міжнародних економічних відносин свідчить про посилення інтеграційних процесів, які бурхливо поширюються на всі частини світу. У Європі найуспішнішим інтеграційним утворенням є Європейський Союз (далі – ЄС), який наразі об'єднує 28 держав, які поступилися частиною національного суверенітету задля успішного вирішення гострих проблем та досягнення спільних цілей. Країни – члени ЄС постійно поглиблюють внутрішню співпрацю, створивши економічний та валютний союз та проводячи спільну політику зовнішніх справ, вони просуваються у напрямі формування політичного союзу й постійно збільшують вагомість свого голосу у світовій дипломатії.

Незважаючи на наявність євроскептичних рухів всередині об'єднання, завдяки високому рівню життя ЄС залишається магнітом для мешканців багатьох країн світу, як і для України. Очевидно, що цей високий рівень соціально-економічного розвитку Європейського Союзу в постіндустріальній епосі значною мірою залежить від спільних демократичних цінностей, які дають змогу всім членам суспільства розкрити та використати свій внутрішній потенціал. Саме толерантність, відсутність дискримінації та рівні можливості є вагомими факторами, які дають змогу повною мірою використати людський капітал та креативність в економіці, яка базується на знаннях. З огляду на вищезазначене, проблематика гендерної рівності набуває особливої значущості.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій**, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і

на які спирається автор. Дослідження проблеми гендерної нерівності зображені в працях вітчизняних та іноземних науковців. Зокрема, К. Райз [1] досліджує проблему недостатньої кількості жінок на топ-позиціях в університетах та виявляє парадокс меритократії, який полягає у тому, що за рівних умов менеджери інституцій надають перевагу чоловікам та пропонують їм вищу зарплату. Відтак, К. Райз пропонує введення квот представництва жінок на вищих посадах в університетах. Дж. Ворд, Б. Лі, С. Баптіст, Г. Джексон [2] розглядають вплив гендерної рівності на людський капітал, збільшення конкуренції на ринках робочої сили та товарних ринках, інвестиції у фізичний капітал, підвищення продуктивності сільського господарства та пропонують збільшення інвестицій приватного бізнесу на підтримку й пропагування ідей гендерної рівності. С. Л. Келсі [3] досліджує гендерну дискримінацію на робочому місці, зокрема проблему заниження

оплати праці жінок та аналізує новітнє законодавство США щодо викорінення цієї несправедливості. К. Стівенс [4] висвітлює питання недостатнього втілення стратегії глобального стійкого розвитку та пов'язує цю проблему з гендерною нерівністю. Доводячи, що саме жінки більше переймаються соціальними та екологічними питаннями, автор стверджує, що розширення їхніх прав та можливостей сприятиме кращому втіленню цієї планетарної стратегії розвитку. Ворона М. [5] класифікує основні гендерні стереотипи, які розповсюджені у суспільстві та досліджує їх наслідки. Лосіхін О. [6] аналізує досвід інституцій ЄС у царині забезпечення гендерної рівності, а Магдюк Л. [7, 8] систематизує міжнародні програми технічної підтримки України, які фінансують заходи щодо покращення статевого рівноправ'я та досліджує, як гендерні стереотипи, що панують в суспільстві впливають на статеви розподіл на ринках робочої сили.

Таблиця 1

## Рейтинг гендерної рівності в країнах ЄС упродовж 2011–2014 рр.

Країна	2011	2012	2013	2014	Середнє значення	Співвідношення до середнього по країнах ЄС	Ранг
Австрія	0,717	0,739	0,744	0,727	0,732	1,01	12
Бельгія	0,753	0,765	0,768	0,781	0,767	1,06	5
Болгарія	0,699	0,702	0,710	0,744	0,714	0,98	16
Кіпр	0,657	0,673	0,680	0,674	0,671	0,93	27
Хорватія	0,701	0,705	0,707	0,707	0,705	0,97	18
Чеська Республіка	0,679	0,677	0,677	0,674	0,677	0,93	25
Данія	0,778	0,778	0,778	0,803	0,784	1,08	3,5
Естонія	0,698	0,698	0,700	0,702	0,700	0,96	20
Фінляндія	0,838	0,845	0,842	0,845	0,843	1,16	1
Франція	0,702	0,698	0,709	0,759	0,717	0,99	15
Німеччина	0,759	0,763	0,758	0,778	0,765	1,05	6
Греція	0,692	0,672	0,678	0,678	0,680	0,94	24
Угорщина	0,664	0,672	0,674	0,676	0,672	0,93	26
Ірландія	0,783	0,784	0,782	0,786	0,784	1,08	3,5
Італія	0,680	0,673	0,689	0,697	0,685	0,94	22
Латвія	0,740	0,757	0,761	0,769	0,757	1,04	8
Литва	0,713	0,719	0,731	0,721	0,721	0,99	13
Люксембург	0,722	0,744	0,741	0,733	0,735	1,01	11
Мальта	0,666	0,667	0,676	0,671	0,670	0,92	28
Нідерланди	0,747	0,766	0,761	0,773	0,762	1,05	7
Польща	0,704	0,702	0,703	0,706	0,704	0,97	19
Португалія	0,714	0,707	0,706	0,724	0,713	0,98	17
Румунія	0,681	0,686	0,691	0,694	0,688	0,95	21
Словаччина	0,680	0,682	0,686	0,681	0,682	0,94	23
Словенія	0,704	0,713	0,716	0,744	0,719	0,99	14
Іспанія	0,758	0,727	0,727	0,733	0,736	1,02	10
Швеція	0,804	0,816	0,813	0,817	0,813	1,12	2
Об'єднане Королівство	0,746	0,743	0,744	0,738	0,743	1,02	9
Середнє значення	0,720	0,723	0,725	0,731	<b>0,725</b>	X	X

Джерело: побудовано авторами на основі [10]

**Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми,** яким присвячується зазначена стаття. Незважаючи на велику кількість наукових робіт, присвячених проблематиці статевого рівноправ'я, додаткової уваги потребує дослідження особливостей впливу гендерної рівності на ВВП на душу населення у країнах – членах ЄС.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є виявлення кореляції між рівнями гендерної рівності та соціально-економічного розвитку держав Європейського Союзу.

**Виклад основного матеріалу дослідження** з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Європейський Союз є об'єднанням розвинених країн, які активно пропагують демократичні цінності, зокрема статево рівноправ'я. Очевидно, що слідування цим принципам має на меті не лише забезпечити справедливість, а

й отримати економічний зиск, оскільки на думку очільників ЄС, інклюзивне суспільство гарантує стійкий економічний розвиток. Отже, побудова економіки знань та відповідний розвиток людського потенціалу червоною ниткою проходить через середньострокову стратегію розвитку ЄС «Європа – 2020».

Зазначимо, що жінки займають особливе місце в людському капіталі країн – членів Європейського Союзу, тому що вони становлять 51% у загальній структурі населення. Водночас жінки є більш освіченою частиною населення ЄС, оскільки 43% з них мають повну вищу освіту, на противагу чоловікам, серед яких лише 34% мають відповідні дипломи. Тим не менше у структурі зайнятості жінки представлені набагато скромніше: згідно з даними Євростат, у 2015 році працювало лише 59,6% жінок, тоді як відповідний показник для чоловіків становив

Таблиця 2

**Рейтинг країн ЄС за ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності  
упродовж 2011–2014 рр., тис. дол. США**

Країна ЄС	2011	2012	2013	2014	Середнє значення	Співвідношення до середнього по країнах ЄС	Ранг
Австрія	44,2	45,9	45,5	45,9	45,4	1,30	4
Бельгія	40,9	41,9	43,1	43,4	42,3	1,22	8
Болгарія	15,6	16,1	16,6	17,2	16,4	0,47	28
Кіпр	33,0	31,9	30,6	30,2	31,4	0,90	14
Хорватія	20,6	21,0	21,4	21,6	21,2	0,61	26
Чеська Республіка	28,6	28,7	30,0	31,2	29,6	0,85	15
Данія	43,3	43,9	45,3	45,5	44,5	1,28	6
Естонія	24,0	25,9	27,2	28,1	26,3	0,76	21
Фінляндія	40,3	40,4	40,8	40,7	40,5	1,16	9
Франція	37,3	37,5	39,2	39,3	38,3	1,10	11
Німеччина	42,1	43,6	44,2	46,4	44,1	1,27	7
Греція	26,6	26,0	26,8	26,9	26,6	0,76	20
Угорщина	22,6	22,7	24,0	25,1	23,6	0,68	24
Ірландія	45,7	46,1	47,6	49,4	47,2	1,36	3
Італія	35,9	35,9	35,8	35,5	35,8	1,03	12
Латвія	19,5	21,1	22,6	23,5	21,7	0,62	25
Литва	22,5	24,5	26,5	27,7	25,3	0,73	22
Люксембург	91,1	90,8	95,9	98,5	94,1	2,70	1
Мальта	28,2	28,4	29,5	в.д.	28,7	0,82	17
Нідерланди	46,4	46,4	48,0	48,3	47,3	1,36	2
Польща	22,5	23,6	24,5	25,3	24,0	0,69	23
Португалія	26,9	27,1	27,9	28,8	27,7	0,80	18
Румунія	17,6	19,0	19,6	20,3	19,1	0,55	27
Словаччина	25,2	26,1	27,4	28,3	26,7	0,77	19
Словенія	28,5	28,5	29,1	30,4	29,1	0,84	16
Іспанія	32,5	32,2	32,8	33,6	32,8	0,94	13
Швеція	43,7	44,4	45,1	45,3	44,6	1,28	5
Об'єднане Королівство	36,6	37,6	39,1	40,2	38,4	1,10	10
Середнє значення	33,6	34,1	35,2	36,3	<b>34,8</b>	X	X

Джерело: побудовано авторами на основі [11]

70,1%. До того ж показник зайнятості значно варіюється серед країн – членів ЄС: у Швеції працюють 73,1% жінок, а в Греції – лише 41,1% [9], що свідчить про недостатнє використання значної частини людського ресурсу ЄС, а також про втрачені можливості для економіки через марнування талантів жіноцтва.

Для оцінення гендерної рівності в країнах-членах доцільно використати глобальний індекс гендерного розриву, який щорічно видається Світовим економічним форумом. Цей рейтинг є інтегральним індикатором гендерної рівності на ринку праці, в освітній системі та доступі до послуг охорони здоров'я, а також у політичній царині. Середнє значення індексу гендерної рівності по країнах ЄС у 2011–2014 рр. становив 0,725 (див. табл. 1), при цьому в 12 із 28 країн середнє значення було перевищено на 1–16%. На першому місці в рейтингу гендерної рівності по країнах ЄС упродовж 2011–2014 рр. із показ-

ником 0,843 (перевищення середнього значення на 16%) знаходиться Фінляндія, а на останньому, 28-му місці розташувалася Мальта – 0,670, що лише на 8% менше за середній аналогічний показник по країнах ЄС. Данія та Ірландія показали однакові результати – по 0,784, поділивши відповідно 3-тє та 4-тє місця (у табл. 1 ранг в обох країн дорівнює 3,5 для спрощення подальших розрахунків).

Середнє значення ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності по країнах ЄС у 2011–2014 рр. становить 34,8 тис. дол. США (див. табл. 2), при цьому в 12 із 28 країн середнє значення було перевищено на 3–170%. На першому місці в рейтингу країн ЄС за ВВП на душу населення впродовж 2011–2014 рр. з показником 94,1 тис. дол. США (перевищення середнього показника на 170%) знаходиться Люксембург, а на останньому, 28-му місці розташувалася Болгарія – 16,4 тис. дол. США, що

Таблиця 3

**Порівняння рангів країн ЄС за гендерною рівністю та соціально-економічним розвитком упродовж 2011–2014 рр.**

Країна ЄС	Ранг соціально-економічного розвитку	Ранг гендерної рівності	$d_i$	$d_i^2$
Австрія	4	12	8,00	64,00
Бельгія	8	5	-3,00	9,00
Болгарія	28	16	-12,00	144,00
Кіпр	14	27	13,00	169,00
Хорватія	26	18	-8,00	64,00
Чеська Республіка	15	25	10,00	100,00
Данія	6	3,5	-2,50	6,25
Естонія	21	20	-1,00	1,00
Фінляндія	9	1	-8,00	64,00
Франція	11	15	4,00	16,00
Німеччина	7	6	-1,00	1,00
Греція	20	24	4,00	16,00
Угорщина	24	26	2,00	4,00
Ірландія	3	3,5	0,50	0,25
Італія	12	22	10,00	100,00
Латвія	25	8	-17,00	289,00
Литва	22	13	-9,00	81,00
Люксембург	1	11	10,00	100,00
Мальта	17	28	11,00	121,00
Нідерланди	2	7	5,00	25,00
Польща	23	19	-4,00	16,00
Португалія	18	17	-1,00	1,00
Румунія	27	21	-6,00	36,00
Словаччина	19	23	4,00	16,00
Словенія	16	14	-2,00	4,00
Іспанія	13	10	-3,00	9,00
Швеція	5	2	-3,00	9,00
Об'єднане Королівство	10	9	-1,00	1,00
<b>Сума</b>				<b>1 467</b>

Джерело: авторська розробка

становить лише 47% середнього показника по країнах ЄС у 2011–2014 рр.

Для визначення взаємозв'язку між рівнями гендерної рівності та соціально-економічного розвитку країн ЄС застосуємо коефіцієнт порядкової кореляції Спірмена ( $\rho$ ), який обчислюється за такою формулою:

$$\rho = 1 - \frac{6 \sum_{i=1}^n d_i^2}{n(n^2 - 1)}, \quad (1)$$

де  $n$  – число пар, у яких порівнюються величини двох змінних;

$d_i^2$  – квадрат різниці рангів цих величин.

У нашому дослідженні мова йде про порівняння величин рангів за рейтингами гендерної рівності (див. табл. 1) та соціально-економічного розвитку (див. табл. 2) по країнах ЄС упродовж 2011–2014 рр. (див. табл. 3).

Підставляючи отримані дані до формули (1), отримуємо:

$$\rho = 1 - \frac{6 \sum_{i=1}^{28} d_i^2}{28(28^2 - 1)} = 1 - \frac{6 \cdot 1467}{28 \cdot 783} = 1 - 0,401 = 0,599$$

Відповідно до шкали Чеддока, якщо значення коефіцієнта кореляції в межах 0,5–0,7, зв'язок є помітним, напрями змін збігаються, тобто у разі посилення гендерної рівності відбувається економічне зростання, і навпаки. Щільність зв'язку між рівнем гендерної рівності та рівнем соціально-економічного розвитку можна виміряти за допомогою коефіцієнта детермінації:

$$\rho^2 = 0,599^2 = 0,358 \quad (2)$$

Коефіцієнт детермінації ( $\rho^2$ ) на рівні 0,358 означає, що зміни в рівні соціально-економічного розвитку країн ЄС на 35,8% можуть бути пояснені коливаннями гендерної рівно-

сті. Ймовірність зв'язку перевіriamo на основі формули розподілу t-Ст'юдента з  $n-2$  рівнями свободи:

$$t = \rho \sqrt{\frac{n-2}{1-\rho^2}} = 0,599 \sqrt{\frac{28-2}{1-0,358}} = 3,811 \quad (3)$$

Отже,  $t_{\text{фактичне}} = 3,811 > t_{\text{критичне}} = 3,707$  для рівнів свободи  $(n-2) = 26$  та рівня вірогідності  $\alpha = 0,001$ . Таким чином, з ймовірністю 99,9% можна стверджувати про вірогідність взаємозв'язку між рівнем гендерної рівності та рівнем соціально-економічного розвитку країн Європейського Союзу.

**Висновки** з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, у ході дослідження ми встановили, що існує помітний зв'язок між рівнем гендерної рівності та рівнем соціально-економічного розвитку країн Європейського Союзу. Саме тому сприяння статевоу рівноправ'ю має стати важливою частиною стратегії розвитку ЄС. Зважаючи на те, що у таких напрямках, як отримання доступу до освіти та медицини, жінки вже досягли рівних прав, основна увага має бути зосереджена на збільшенні їх представництва в політиці та на ринку праці, особливо на керівних посадах, які дадуть змогу безпосередньо впливати на суспільний розвиток. Важливим є також заохочувати підприємницьку ініціативу жінок, оскільки це дасть поштовх економічному розвитку ЄС у напрямі підвищення його інтелектуалізації, інноваційності та соціально-екологічної орієнтованості. Отже, перспективним в майбутньому є дослідження впливу гендерної рівності на інноваційну конкурентоспроможність країн – членів Європейського Союзу.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Rice C. 6 steps to gender equality / C. Rice [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://curt-rice.com/wp-content/uploads/2012/11/6-Steps-to-Gender-Equality1.pdf>.
2. Evidence for action: gender equality and economic growth / [J. Ward, B. Lee, S. Baptist, H. Jackson] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/Energy,%20Environment%20and%20Development/0910gender.pdf>.
3. Kelsey C. Gender inequality: empowering women / C. Kelsey [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aabri.com/manuscripts/131765.pdf>.
4. Stevens C. Are women the key to sustainable development? C. Stevens. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bu.edu/pardee/files/2010/04/UNsdpk003fsingle.pdf>.
5. Ворона М. Гендерні стереотипи: сутність, функції, наслідки / М. Ворона // Статистика України: науково-інформаційний журнал. – 2010. – № 4. – С. 71–74.
6. Лосіхін О. Використання досвіду інституцій Європейського Союзу в удосконаленні нормативного забезпечення гендерної спрямованості державного управління / О. Лосіхін // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2012. – № 3. – С. 232–239.
7. Магдюк Л. Міжнародна технічна допомога для розвитку в Україні: підтримка програм забезпечення рівних прав і можливостей в Україні / Л. Магдюк // Маркетинг в Україні. – 2013. – № 3. – С. 10–17.
8. Магдюк Л. Гендерні стереотипи. Вплив гендерних стереотипів на представлення жінок і чоловіків на ринку праці / Л. Магдюк // Маркетинг в Україні. – 2011. – № 5–6. – С. 7–10.
9. Статистична база // Евростат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Gender\\_statistics](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Gender_statistics).
10. The Global Gender Gap Index. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2015/economies/#economy=ISL>.
11. ВВП на душу населення за ПКС (у поточних цінах у міжнародних доларах США) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.PP.CD>.